

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Gendtse Waard

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en de aanvulling daarop

12 november 2019 / projectnummer: 3263

1 Advies over het MER en de aanvulling in het kort

De gemeente Lingewaard, K3Delta en steenfabriek De Zandberg willen het westelijk deel van de Gendtse Waard integraal herinrichten (220 hectare groot, zie figuur 1), waardoor zandwinning mogelijk wordt en de steenfabriek haar opslagterrein kan uitbreiden. Voor de besluiten over het bestemmingsplan (door de gemeente Lingewaard) en de ontgrondingsvergunning (Provincie Gelderland) is een milieueffectrapport (MER) opgesteld.

De Commissie signaleerde in een eerder advies¹ over dit project dat in het MER informatie ontbrak over de effecten op natuur, landschap en cultuurhistorie, grondwater, rivierkunde en dijkstabiliteit, die van belang is voor de besluitvorming. Zij adviseerde deze informatie aan te vullen voorafgaand aan de besluitvorming. De Provincie Gelderland heeft de Commissie gevraagd te adviseren over het MER en de aanvulling tezamen.²

Wat blijkt uit de aanvulling?

Omdat de natuureffecten nu gedetailleerder in beeld zijn, maakt de aanvulling duidelijk dat de voorkeursvariant 'doorontwikkeld extra natuur' tot grotere natuurwinst leidt dan de andere onderzochte varianten. De aanvullende informatie geeft daarnaast meer duidelijkheid over de effecten van het project op bestaande natuur (bijvoorbeeld grasetende watervogels), ook in cumulatie met andere plannen en projecten. De beoordeling landschap en cultuurhistorie laat zien dat het project – afhankelijk van de gekozen variant – op sommige elementen een positief en op andere elementen een negatief effect heeft. Tot slot laat de aanvulling zien dat het project geen belangrijke gevolgen heeft voor bodem en (grond)water.

Wat is het advies van de Commissie?

De aanvullende documenten gaan systematisch in op de tekortkomingen van het MER, die de Commissie eerder heeft gesignaleerd. Het document 'MER – aanvulling' vat de bevindingen van het MER en de aanvulling overzichtelijk samen.

De Commissie is van oordeel dat het MER en de aanvulling daarop de essentiële informatie bevatten om een besluit te kunnen nemen over het bestemmingsplan en de ontgrondingsvergunning waarin het milieubelang volwaardig wordt meegewogen.

De beoordeling landschap en cultuurhistorie geeft goed inzicht in de effecten van het project op verschillende landschappelijke en cultuurhistorische elementen. Deze beoordeling is echter niet goed overgenomen in het overkoepelende document 'MER – aanvulling'. Negatieve en positieve effecten zijn in de samenvatting samengenomen, waardoor belangrijke informatie verloren gaat en onterecht de suggestie wordt gewekt dat er weinig verandert. De Commissie adviseert om de afzonderlijke 'Beoordeling landschap en cultuurhistorie' te betrekken bij de besluitvorming.

¹ Zie het [voorlopig toetsingsadvies](#) over het milieueffectrapport, uitgebracht op 26 juni 2019.

² De aanvulling op het MER bestaat uit verschillende documenten, waaronder een addendum Passende beoordeling, een document 'beoordeling landschap en cultuurhistorie', aanvullende stikstofberekeningen en een document 'MER – aanvulling' die onder andere een geheel nieuwe samenvatting van het MER bevat.

De Commissie heeft het MER en de aanvulling beoordeeld op het moment dat nog geen ontwerp-bestemmingsplan of ontwerp-ontgrondingsvergunning gepubliceerd waren. Dat betekent dat op een later moment nog geverifieerd moet worden of de informatie uit het (aangevulde) MER aansluit bij het bestemmingsplan en de vergunning.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar beoordeling toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Figuur 1: Visualisatie van de voorkeursvariant 'doorontwikkeld extra natuur' (bron: MER – aanvulling).

Achtergrond

Aan het realiseren én plannen van activiteiten met grote milieugevolgen – in dit geval een ontgroning (C16.1), een landinrichtingsproject (D9), een loswal (C4 of D4) en een rivierkundig project (D3.2) – is de verplichting verbonden om eerst een milieueffectrapport (MER) op te stellen, zodat voorafgaand aan de besluitvorming rekening gehouden kan worden met het milieubelang. Voor deze ontgroning moet het bestemmingsplan worden aangepast en een ontgrondingsvergunning worden verleend. De aan deze besluiten verbonden gevolgen voor onder meer klimaat, landschap, leefomgeving, natuur en veiligheid moeten daarom in een gecombineerd plan-/project-MER onderzocht worden.

Waarom een advies?

De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit

geval de gemeente Lingewaard en de provincie Gelderland – besluiten over respectievelijk het bestemmingsplan en de ontgrondingsvergunning.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer [3263](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

2.1 Natuur

In het MER ontbrak volgens de Commissie informatie over:

1. de verschillen in (positieve) natuureffecten tussen de alternatieven, waaruit vooral moet blijken waarin de ‘voorkeursvariant doorontwikkeld extra natuur’ zich onderscheidt van de andere alternatieven;
2. de mogelijke negatieve gevolgen van de ingrepen op het Natura 2000-gebied Rijntakken door bijvoorbeeld verdroging, vernatting en verontreiniging;
3. de (tijdelijke) effecten van stikstofdepositie op daarvoor gevoelige natuurwaarden, ten gevolge van de ontgrondings- en inrichtingswerkzaamheden;
4. de effecten op watervogels die de graslanden in de Gendtse Waard op dit moment als voedselgebied gebruiken;
5. de maatregelen die worden getroffen om negatieve effecten op (andere) beschermde dier- en plantensoorten te voorkomen;
6. cumulatieve effecten van het plan met andere plannen, projecten en activiteiten.

Ad.1

De aanvulling maakt duidelijk dat de variant ‘doorontwikkeld extra natuur’ zich positief onderscheidt van de andere alternatieven op verschillende subcriteria. Dit komt bijvoorbeeld door een grotere oppervlakte aan hardhoutooibos en nat grasland. De aanvulling maakt hierdoor voor de besluitvorming duidelijk wat de meerwaarde voor de natuur is van deze variant. In de aanvulling is in de beoordeling van de varianten op natuureffecten gebruik gemaakt van een zevenpuntsschaal in plaats van een vijfpuntsschaal, waardoor verschillen tussen de varianten duidelijker tot uitdrukking komen.

Ad.2

In de aanvulling is voldoende onderbouwd:

- dat factoren zoals verdroging, vernatting en verontreiniging niet van onderscheidend belang zijn voor de effectbeoordeling;
- dat tijdens de gefaseerde uitvoering altijd voldoende broedgebied beschikbaar is, waardoor tijdelijke verstoring niet tot aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied leidt;
- in hoeverre natuurlijke (rivierkundige) processen kansen bieden voor de ontwikkeling van verschillende habitats in het gebied. Een natuurlijker peil biedt bijvoorbeeld geschikte omstandigheden voor het habitatype slikkige rivieroeveren en een toename van het oppervlak nat grasland. Ook het habitatype vochtige ooibossen profiteert van een grotere rivierinvloed.

Ad.3

In de aanvulling zijn nieuwe stikstofberekeningen³ gepresenteerd, waarbij de uitstoot van stikstof ten gevolge van in te zetten materieel⁴ is afgezet tegen de afname van stikstofuitstoot door het uit productie nemen van landbouwgrond (grasland en maïsakkers), die in de huidige situatie bemest wordt. De hiermee gepaard gaande afname van de stikstofdepositie in omliggende Natura 2000-gebieden is duidelijk groter dan de toename door de werkzaamheden.

De Commissie wijst erop dat de toestemmingsverlening voor activiteiten waarbij stikstofemissie plaatsvindt momenteel sterk in ontwikkeling is als gevolg van de PAS-uitspraken van de Raad van State, waardoor nog onduidelijk is onder welke voorwaarden saldering van stikstofemissies wordt toegestaan.⁵ Zij adviseert om de verdere ontwikkelingen nauwgezet te volgen.

Ad.4 en 6

De aanvulling geeft een overzicht van het gebruik van het plan- en studiegebied door grasetende watervogels en van de verschillende projecten die hierop van invloed zijn. Hieruit blijkt dat voor de drie soorten ganzen geen knelpunten optreden, omdat de werkelijk voorkomende aantallen ganzen ver boven het instandhoudingsdoel liggen. In de aanvulling is duidelijk gemaakt in welke mate er ook na uitvoering van het project, en tevens in cumulatie met andere plannen en projecten, nog steeds sprake is van voldoende draagkracht voor verschillende soorten ganzen die het gebied Rijntakken als leefgebied gebruiken. De Commissie wijst er wel op dat deze berekening uitgaat van een afname van 30 ha grasland, terwijl de stikstofberekening voor de voorkeursvariant 'doorontwikkeld extra natuur' uitgaat van afname van 90 ha bemeste landbouwgrond. Het is echter duidelijk dat ook bij een dergelijke afname van leefgebied de draagkracht van het gebied Rijntakken voor ganzen voldoende groot zal zijn om aan de instandhoudingsdoelstelling te kunnen blijven voldoen.

Voor de wilde eend en de smient geldt dat het huidige aantal lager is dan het instandhoudingsdoel. In de aanvulling is aangetoond dat de graslanden in het plangebied weinig worden gebruikt als foerageergebied door de smient en dat de nieuwe inrichting ook kansen als broedgebied voor de wilde eend biedt. Voor deze laatste soort staat het instandhoudingsdoel onder druk vanwege verminderd broedsucces. Daarmee is voldoende aangetoond dat geen aantasting van deze beide soorten zal plaatsvinden.

Ad.5

De aanvulling geeft een overzicht van de maatregelen, die getroffen zullen worden om effecten op soorten (gewone dwergvleermuis, poelkikker en rugstreeppad) te voorkomen, voorzover de 'Gedragscode Zorgvuldig winnen' hier niet in voorziet.

³ De berekeningen zijn uitgevoerd met een versie van AERIUS Calculator die inmiddels is achterhaald. Ten behoeve van de vergunningverlening zullen nieuwe berekeningen uitgevoerd moeten worden. Dit zal naar verwachting geen gevolgen hebben voor de conclusies aangaande de effecten op stikstofdepositie.

⁴ In haar voorlopig toetsingsadvies constateerde de Commissie dat nog onduidelijk was of de aanwezige stroomdalgraslanden waren meegenomen in de beoordeling van de effecten van stikstofdepositie. Dit is in de aanvulling alsnog meegenomen. Ook gaf de Commissie aan dat de emissies van scheepvaartbewegingen niet volledig waren meegenomen in de effectbeoordeling. Hierover geeft de aanvulling geen extra informatie.

⁵ Daarbij kan ook relevant zijn dat de mest die niet meer in dit gebied wordt toegepast wel elders wordt toegepast als er geen sprake is van vermindering van dieraantallen. Uit de aanvulling is niet duidelijk of dit het geval is.

2.2 Landschap en cultuurhistorie

In het MER ontbrak een systematisch overzicht van aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische waarden in het plangebied en een analyse van de mogelijke invloed van de varianten daarop. Daardoor was de beoordeling van de positieve en negatieve effecten op landschap en cultuurhistorie onvoldoende onderbouwd.

In de aanvullende informatie is de afzonderlijke notitie 'Beoordeling landschap en cultuurhistorie' opgenomen. Deze geeft het gevraagde systematische inzicht in cultuurhistorische en landschappelijke elementen. Vervolgens zijn de positieve en negatieve effecten van de verschillende varianten op deze elementen beschreven en beoordeeld. Dit is relevante informatie voor de besluitvorming, omdat de consequenties van de keuze voor een bepaalde variant duidelijk en gedetailleerd zichtbaar zijn.

De resultaten van de beoordeling zijn echter niet goed overgenomen in het overkoepelende document 'MER – aanvulling'. In dit document zijn verschillende scores – net als in het MER zelf – samengevoegd en opgeteld. Ook de argumentatie bij de beoordeling klopt niet altijd.⁶ Hierdoor zijn positieve en negatieve effecten niet afzonderlijk zichtbaar en is niet duidelijk hoe verschillende effecten ten opzichte van elkaar zijn gewogen. Verschillen tussen varianten worden hierdoor niet zichtbaar. Als negatieve en positieve scores worden verdisconteerd, lijkt het alsof er niets gaat veranderen. Dit geldt zowel voor de samenvatting als voor hoofdstuk 3 van deze aanvulling.

De Commissie adviseert om de resultaten van de afzonderlijke 'Beoordeling landschap en cultuurhistorie' ook bij de besluitvorming te betrekken, en niet alleen uit te gaan van de samenvattende beoordeling in het document 'MER – aanvulling'.

2.3 Water en bodem

2.3.1 Water

In het MER ontbrak volgens de Commissie informatie over:

1. de invloed van peilverschillen in het gebied op het grondwater (grondwaterstijghoogten, kwel, infiltratie);
2. noodzakelijke maatregelen om ongewenste sedimentatie en erosie tegen te gaan;
3. de effecten van verandering in (de stijghoogte in) het grondwater op de dijkstabiliteit;
4. de invloed van het project op toekomstige maatregelen vanwege het Deltaprogramma.

Ad.1 en 3

In aanvullende geohydrologische berekeningen is het in de oorspronkelijke berekeningen gehanteerde vaste oppervlaktewaterpeil in de plassen vervangen door een natuurlijk mee fluctuerend peil. Hierdoor zijn de berekenende effecten voor het grondwatersysteem meer realistisch. De nieuwe berekeningen leiden tot kleine verschillen in de voorspelde grondwaterstijghoogten, kwel en infiltratie. Voor de gemiddelde situatie en de T1-situatie (de maximale waterstand die gemiddeld één keer per jaar voorkomt) worden minder kwel en

⁶ Ter illustratie: op p.13 wordt gesteld 'hoewel er bestaande structuren verdwijnen, komen er kwaliteiten terug die beter passen bij het karakter van het dynamische landschap, zoals bos, waterpartijen, gradiënt (hoogteverschillen), etc.'.

infiltratie voorspeld. Dit komt doordat het peil van de plas in die situaties niet meer als een vast peil is opgelegd, maar mee kan fluctueren met de omgeving.

In de T10-situatie (de maximale waterstand die gemiddeld één keer per 10 jaar voorkomt) wordt binnendijks minder kweltoename berekend dan in het MER. Dit lijkt niet logisch, aangezien het oppervlaktewaterpeil van de plas in deze situatie gelijk is aan de eerder berekende situatie. Naar aanleiding van vragen van de Commissie hierover is een aanvullende notitie opgesteld.⁷ Hieruit blijkt dat het verschil in beide berekeningen het gevolg is van de wijze waarop het 'topstelsel' in het model is geschematiseerd.⁸ Uit figuur 3 van deze notitie (het effect op de stijghoogte tijdens een T10 hoogwatersituatie) is af te leiden dat het effect op de stijghoogte bij de primaire waterkering minder dan 0,05 meter is. Op basis daarvan kan geconcludeerd worden dat er geen negatief effect voor de stabiliteit van de waterkering verwacht wordt. De Commissie adviseert de verklaring voor de gevonden verschillen tussen het MER en de aanvulling toe te lichten bij de besluitvorming.

Ad.2

In de aanvulling zijn voor de voorkeursvariant de effecten op erosie en sedimentatie berekend. Hieruit blijkt dat erosie en sedimentatie afnemen en dat voldaan wordt aan rivierkundige eisen.

Ad.4

In de aanvulling is onderbouwd dat in de planvorming rekening is gehouden met toekomstige maatregelen in het kader van het Deltaprogramma en dat de herinrichting van het gebied daarvoor geen beperkingen met zich meebrengt.

2.3.2 Bodem

Uit het MER was niet duidelijk of alle vrijkomende grond hergebruikt zou kunnen worden, omdat niet duidelijk is of het generieke kader van het 'Besluit bodemkwaliteit' van toepassing is op alle grondstromen. Mogelijk is ook de 'Circulaire herinrichting van diepe plassen' van toepassing. Dit stelt specifieke eisen aan het hergebruik en kan van invloed zijn op de eindinrichting.

De aanvulling maakt voldoende aannemelijk dat voldaan kan worden aan de eisen uit het 'Besluit bodemkwaliteit' en de 'Circulaire herinrichting van diepe plassen'. De Commissie adviseert om voorafgaand aan de uitvoering een grondstromenplan op te stellen, waarin aangegeven wordt hoe met de verschillende grondstromen omgegaan zal worden.

In het MER en de aanvulling is nog geen informatie opgenomen over de aanwezigheid van PFAS⁹, een stoffengroep die als diffuse verontreiniging wordt aangetroffen in grond en baggerspecie en die risico's voor milieu en gezondheid met zich mee kan brengen. Dit is

⁷ Notitie 'Zandwinplas Gendtse Waard', Sweco, 1 november 2019.

⁸ Doordat het topstelsel in beide berekeningen verschillend is geschematiseerd worden enigszins verschillende resultaten berekend. Deze aanpassing in de schematisatie was nodig om te zorgen dat het waterpeil in de plassen in de uiterwaarden op een natuurlijke manier mee kan variëren met de omgeving.

⁹ PFAS staat voor poly- en perfluoralkylstoffen. Deze stoffen worden toegepast in diverse industriële en andere processen en producten (o.a. in verf, cosmetica, kleding). Kenmerkend voor PFAS is dat zij persistent, mobiel en nauwelijks biologisch afbreekbaar zijn. Bovendien is van verschillende PFAS-stoffen aangetoond dat deze toxisch zijn. PFAS behoort hiermee tot de groep van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS).

evenwel geen tekortkoming van het MER, aangezien voorafgaand aan de ontgrondingswerkzaamheden nog een gebiedsdekkend onderzoek zal worden uitgevoerd, niet alleen naar PFAS maar ook naar andere diffuse verontreinigingen (zie ook de leemten in kennis die door de initiatiefnemer in het MER reeds zijn signaleerd).¹⁰ Op basis hiervan kunnen mogelijk beperkingen volgen voor het hergebruik van grond binnen het projectgebied.

Bij gebrek aan wettelijke normen voor de stoffengroep PFAS is sinds 8 juli 2019 een tijdelijk handelingskader van toepassing¹¹. Dit zal in de nabije toekomst (naar verwachting in 2020) worden vervangen door een definitief handelingskader.

De Commissie adviseert om bij de besluitvorming over de ontgrondingsvergunning rekening te houden met de ontwikkelingen in de regelgeving. Mogelijk dat het handelingskader nieuwe eisen aan de benodigde onderzoeksinspanning en/of beperkingen met zich meebrengt voor het hergebruik van baggerspecie binnen het plangebied. Indien de uitkomsten van dit onderzoek en de daaruit volgende beperkingen leiden tot een wezenlijk ander eindresultaat, dan moet bekeken worden of de verleende ontgrondingenvergunning (en eventueel ook het MER) aangepast moet worden.

¹⁰ In hoofdstuk 22 van het MER staat hierover: 'Er is een waterbodemonderzoek uitgevoerd. De onderzoeksinspanning bedroeg evenwel 25% van de NEN5720. Hiervoor is gekozen aangezien het waterbodemonderzoek hoge kosten met zich meebrengt en beperkt houdbaar is in een latere fase van het project zal het veld- en laboratoriumonderzoek worden aangevuld tot 100% van de vereiste onderzoeksinspanning'.

¹¹ Zie <https://www.bodemplus.nl/onderwerpen/wet-regelgeving/bbk/grond-bagger/handelingskader-pfas/tijdelijk/>.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. Pieter Jongejans (secretaris)

drs. Reinoud Kleijberg

drs. Marinus Kooiman

ir. Rob Speets

ir. Harry Webers (voorzitter)

drs. Frank Wijnants

Besluit(en) waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Bestemmingsplan en ontgrondingsvergunning

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit C4 (haven/pier), C16.1 (winning oppervlaktedelfstoffen), D3.2 (waterkering/dijk) en D0.9 (landinrichtingsproject). Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom is een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit(en)

Gemeenteraad van Lingewaard (bestemmingsplan) en de Gedeputeerde Staten van Gelderland (ontgrondingsvergunning)

Initiatiefnemer besluit(en)

Burgemeester en wethouders van de gemeente Lingewaard (bestemmingsplan), K3Delta en steenfabriek De Zandberg (ontgrondingsvergunning)

Coördinerend bevoegd gezag m.e.r.-procedure

Provincie Gelderland

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

Het bevoegd gezag heeft de Commissie gemeld geen zienswijzen of adviezen te hebben ontvangen omdat het project vooruitlopend op de nog op te stellen ontwerpbesluiten nog niet ter visie gelegd is.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3263](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

